

เหตุฟ้องหย่า : ศึกษากรณีความเท่าเทียมกัน ระหว่างหญิงและชาย

GROUND S FOR DIVORCE : A CASE STUDY OF EQUALITY BETWEEN WOMAN AND MAN

ปรัชญา นำศรีรัตน์
ดร.สุรพล ศรีวิทยา**

บทคัดย่อ

การตัดสินใจของชายกับหญิงในครั้งหนึ่งเพื่อตกลงใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นจุดเริ่มต้นของสังคมครอบครัว แต่การที่บุคคลสองคนซึ่งมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ปัญหาความขัดแย้งย่อมสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ ซึ่งปัญหานั้นอาจเกิดจากความขัดแย้งทางด้านความคิด หรือการกระทำที่ไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันให้เป็นที่พอใจกันทั้งสองฝ่ายได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นอาจจะ เป็นปัญหาเล็กน้อยหรือเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงที่ไม่สามารถหาทางแก้ไขหรือเยียวยาให้กลับมาใช้ชีวิต ร่วมกันอย่างปกติสุขเหมือนเดิม จึงจำเป็นต้องหาวิธีการเพื่อยุติความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันนั้น ด้วยเหตุนี้ การหย่าจึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นหนทางหนึ่งในการยุติความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของชาย และหญิงที่ไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้

อย่างไรก็ตามกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้ความเป็นธรรมระหว่างชายและหญิงโดยให้หลัก การที่ว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันและชายและหญิง มีสิทธิเท่าเทียมกัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มุ่งเน้นที่จะแสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคของชายและหญิงในประเด็น ที่เกี่ยวกับเหตุฟ้องหย่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๖ (๑) ที่บัญญัติว่า “สามีหรือ ภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉ้นภริยาหรือสามี เป็นชู้ หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจิน อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้” และมาตรา ๑๕๑๓ ที่บัญญัติว่า “เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุตาม มาตรา ๑๕๑๖ (๑) ภริยาหรือสามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากสามีหรือภริยาและจากหญิงอื่นหรือชู้แล้ว

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

แต่กรณี” โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา กับกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เยอรมัน และสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อหาข้อบกพร่องและอาจนำมาประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยให้เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

จากการศึกษาเหตุฟ้องหย่าและความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงตามกฎหมายครอบครัวไทย และระดับมาตรฐานการพิสูจน์พยาน พบว่ายังมีประเด็นที่ควรแก้ไขอีกหลายประการ เช่น การตีความว่า ความหมาย และขอบเขตของคำว่า “เป็นชู้และมีชู้” และคำว่า “การร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन” นั้นจะมีความหมายเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และการกระทำใดที่เป็นการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามีว่ามีความหมายเหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่

ประเด็นต่อมา คือกรณีปัญหาความไม่เสมอของชายและหญิงหลังจากศาลมีคำพิพากษาให้หย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ เนื่องจากมาตรา ๑๕๒๓ วรรคหนึ่ง ปัจจุบันซึ่งบัญญัติว่า เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ภริยาหรือสามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากสามีหรือภริยาและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการหย่านั้น” และมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวก็ได้และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาวก็ได้

ประเด็นสุดท้ายปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานการพิสูจน์ในเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) การที่กฎหมายกำหนดให้ภริยาหรือสามีจะอ้างเหตุฟ้องหย่าได้ต่อเมื่อเข้าเงื่อนไขว่ามีการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามี หรือเป็นชู้หรือมีชู้หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन จึงจะมีสิทธิฟ้องหย่า ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยมาตรา ๔๔/๑ บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้ภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง” ส่งผลให้ภริยาหรือสามีจะต้องมีหน้าที่นำสืบ ข้อเท็จจริงให้ได้ความว่าสามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามี หรือนำสืบว่า สามีร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन จึงจะเพียงพอเป็นเหตุฟ้องหย่า ตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) รวมไปถึงมาตรา ๑๕๒๓ แต่สำหรับมาตรฐานการพิสูจน์ตามกฎหมายยังไม่มีกำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ว่าอยู่ในระดับใดและแต่ศาลไทยยังคงใช้มาตรฐานเดียวกันกับคดีแพ่งทั่วไป

คำสำคัญ : ความเท่าเทียม เหตุฟ้องหย่า

Abstract

A decision made by a man and a woman to live their lives together is the very beginning of family institutions. However, when two people with different familial background start living their lives together, conflicts could possibly happen. The roots of such conflicts may be the conflicts of opinion or action which both parties fail to adjust themselves to suit their mutual satisfaction. Such conflicts could be trivial or so severe to the point that starting over again and living together happily and peacefully as before are not possible and eventually end their relationship. Therefore, a divorce is one of several means used to end a relationship of a couple who can no longer live their lives together.

Nevertheless, the spirit of law intends to give justice equally between men and women under the principles: All persons are equal before the laws and shall be equally protected by the law and both men and women have an equality of rights.

This dissertation focuses on demonstrating an inequality between men and women concerning the ground of divorce under Civil and Commercial Code, Section ๑๕๑๖ (๑) – “Husband or Wife has given maintenance to or honored other person as his wife or her husband, or has committed adultery, or constantly has had sexual intercourse with other person, the other spouse may enter a claim for divorce” and Section ๑๕๒๓ – “In case of divorce by judgment of the Court on the ground as provided in Section ๑๕๑๖ (๑), wife or husband is entitled to compensation from the husband or wife and from the other person being given such maintenance or honored or the person who is the ground of such divorce” by studying and comparing with laws of foreign countries, both countries governing legal system of Common Law such as England and United States of America, and countries governing legal system of Civil Law such as Philippines, People’s Republic of China, Lao People’s Democratic Republic, France, Japan, Germany and Switzerland, in order to indicate flaws and possible adaptations applicable with Thailand’s state of society which will be helpful to the law amendment in the future.

From the study of ground of divorce and equality of men and women under Thailand’s family laws and standard of proof of witness and evidence, it is found that there still are many issues that should be improved such as the interpretation of law for the definition and boundary of the word “committed adultery” and “Constantly had sexual intercourse with other person” in order to consider the resemblance and difference

between these meanings and to consider the resemblance and difference between giving maintenance and honoring other person as his wife or her husband and how to differentiate them.

The next issue is the inequality between men and women when granting with divorce by judgment of the court Book ๕ of Civil and Commercial Code due to the first paragraph of Section ๑๕๒๓ which states “In case of divorce by judgment of the Court on the ground as provided in Section ๑๕๑๖ (๑), wife or husband is entitled to compensation from the husband or wife and from the other person being given such maintenance or honored or the person who is the ground of such divorce” and second paragraph of Section ๑๕๒๓ which states “The husband is entitled to claim compensation from the person who has wrongfully taken liberties with his wife in an adulterous manner, and the wife is entitled to claim compensation from other woman who has openly shown her adulterous relation with the husband”.

The last issue is the issue concerning the standard of proof for the ground of divorce under Section ๑๕๑๖ (๑). Due to the conditions of law that the husband or wife may cite the ground of divorce under such section and file the divorce lawsuit only if the maintaining or honoring other person as his wife or her husband, or committing adultery, or constantly having sexual intercourse with other person, has happened, and additionally, Thailand Civil Procedure Code, Section ๔๔/๑ also states “The party that alleges any fact in support of its pleadings, the burden of proof of such fact shall fall upon such party”, thus, the wife or husband has the duty to prove the alleged fact that her husband or his wife has given maintenance to or honored other person as his wife or her husband, or to prove the alleged fact that her husband or his wife constantly has had sexual intercourse with other person, and by the success of proving such alleged fact, it is then considered as the sufficient ground of divorce under Section ๑๕๑๖ (๑) and also Section ๑๕๒๓. However, the

Keywords : Equality , Grounds for Divorce

บทนำ

การหย่า เป็นการยุติชีวิตครอบครัวของชายและหญิงที่อาจจะมีผลกระทบต่อคู่หย่าเอง ต่อบุตร และต่อบุคคลภายนอก เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้มีการให้หลักว่าบุคคลย่อมเสมอกัน ในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันและชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยย้ำเรื่องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ระหว่างเพศ เพื่อความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง แต่ก็ยังมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในมาตรา ๑๕๑๖ (๖) เรื่องเหตุของการฟ้องหย่าที่ยังมีประเด็นที่ไม่สามารถให้ความเสมอภาคแก่สตรีได้ ถึงแม้ได้มีการแก้ไขเรื่องเหตุฟ้องหย่าเพื่อให้หญิงเท่าเทียมชาย โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๕๑๖ (๑) บัญญัติว่า “สามีหรือภริยา อุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามี เป็นชู้ หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาชญา อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้” และมาตรา ๑๕๑๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากัน เพราะเหตุตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ภริยาหรือสามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากสามีหรือภริยาและจาก ผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการหย่านั้น” เหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ ได้กำหนดเหตุฟ้องหย่าไว้หลายประการ แต่สุดท้ายการสมรสจะสิ้นสุดลงได้ก็ต่อเมื่อศาล มีคำพิพากษาให้หย่าขาดจากกัน แต่เหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ปัจจุบันนั้นมีปัญหาที่ควร แก่การวิจัยอยู่หลายประการดังนี้

ประการแรก คือการตีความว่า ความหมาย และขอบเขตของคำว่า “เป็นชู้และมีชู้” และคำว่า “การร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาชญา” นั้นจะมีความหมายเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และการ กระทำใดที่เป็นการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามีว่ามีความหมายเหมือนกันหรือแตก ต่างกันหรือไม่ การที่มาตราดังกล่าว บัญญัติไว้เช่นนี้มีความชัดเจนหรือไม่ ผู้เขียนจึงศึกษาในกลุ่ม ประเทศตามๆ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ประเทศ สวิสเซอร์แลนด์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศญี่ปุ่นว่ามีการ ให้ความหมายและขอบเขตเพียงใด

ประการที่สอง คือ ความไม่เสมอภาคกันของชายและหญิงหลังจากศาลมีคำพิพากษาให้หย่าตาม มาตรา ๑๕๑๓ วรรคหนึ่ง ปัจจุบันบัญญัติว่า เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ภริยาหรือสามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากสามีหรือภริยาและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือ ยกย่องหรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการหย่านั้นดังนั้นหากคู่สมรสฝ่ายหนึ่งมิได้ฟ้องหย่าย่อมไม่อาจเรียก ค่าทดแทนจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง การเรียกค่าทดแทนในกรณีดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการฟ้องคดีและ ศาลมีคำพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุ ตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) เท่านั้น ถ้าไม่ฟ้องหย่าจะไม่สามารถ เรียกค่าทดแทนจากคู่สมรสและบุคคลดังกล่าวได้ และมาตรา ๑๕๑๓ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “สามีจะ

“พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๓ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใด อันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดย ปราศจาก ความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

เรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินกรียาไปในทำนองชั่วสาวก็ได้และกรียาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชั่วสาวก็ได้” เมื่อพิจารณามาตรา ๑๕๒๓ ทั้งวรรคหนึ่งและวรรคสองผลทาง กฎหมายของวรรคหนึ่งแตกต่างกับวรรคสอง คือกรณีเรียกค่าทดแทนตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคหนึ่ง นั้น กรียาหรือสามีฟ้องหย่าสามีหรือกรียาตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) แล้ว กรียาหรือสามีเรียกค่าทดแทนจากสามีหรือกรียาและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหรือผู้ซึ่งเป็นเหตุหย่าได้ โดยมีได้กำหนดเพศของผู้ที่ถูกอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหรือผู้ซึ่งเป็นเหตุหย่านั้นว่าจะต้องเป็นชายหรือหญิง แต่มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง เป็นกรณีสามีฟ้องเรียกค่าทดแทนโดยไม่ต้องฟ้องหย่ากรียา จากผู้ซึ่งล่วงเกินกรียาไปในทำนองชั่วสาว ซึ่งคำว่า “ล่วงเกินไปในทำนองชั่วสาว” ไม่ต้องถึงกับการร่วมประเวณีกันที่จะเรียกว่ากรียามีชู้ คำว่าล่วงเกินไปในทำนองชั่วสาว หมายถึงจับต้องตัวกันทางเพศในทำนองชั่วสาว เช่น นอนกอด และในการล่วงเกินนี้เป็นการล่วงเกินสามีเพราะถึงแม้กรียาจะยินยอมก็เป็นการล่วงเกินสิทธิของสามีอยู่แล้ว แต่กรณีกรียา ฟ้องเรียกค่าทดแทนโดยมิได้ฟ้องหย่านั้น กฎหมายบัญญัติให้เรียกค่าทดแทนจาก “หญิงอื่น” ที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชั่วสาว จึงทำให้กรียาเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นที่แสดงโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชั่วสาวไม่ได้ และทำให้กรียาเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่ลักลอบล่วงเกินในทำนองชั่วสาวกับสามีไม่ได้ เพราะมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง กำหนดให้กรียาเรียกค่าทดแทนได้เฉพาะกรณีหญิงอื่นแสดงโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์กับสามี ในทำนองชั่วสาวเท่านั้น ทำให้มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ไม่สอดคล้องกับหลักที่ว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” และรวมถึงกรณีที่ผู้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ และตามรัฐธรรมนูญด้วย

ประการสุดท้าย คือ มาตรฐานการพิสูจน์ในเหตุฟ้องหย่า หากมองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔/๑^๒ ก็จะส่งผลให้กรียาหรือสามีจะต้องมีหน้าที่นำสืบ ข้อเท็จจริงให้ได้ ความว่าสามีหรือกรียาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉ้นกรียาหรือสามี หรือนำสืบว่า สามีร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจิน จึงจะเพียงพอเป็นเหตุฟ้องหย่า ตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) รวมไปถึงมาตรา ๑๕๒๓ แต่สำหรับมาตรฐานการพิสูจน์ตามกฎหมายยังไม่มีกำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ว่าอยู่ในระดับใดแต่ศาลไทยยังคงใช้มาตรฐานเดียวกันกับคดีแพ่งทั่วๆ ไป คือการเปรียบเทียบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทั้งสองฝ่าย ศาลก็จะสามารถวินิจฉัยไปในทางฝ่ายที่พยานหลักฐานมีความเข้มแข็งกว่า จึงมีโอกาสผิดพลาดและเกิดความไม่เป็นธรรม เนื่องจากการฟ้องในคดีดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้างทั้งแก่ตัวผู้ถูกกล่าวหาตลอดจนสมาชิกในครอบครัวและเป็นคดีที่มีความอ่อนไหวสูง ดังนั้น การพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวโดยเฉพาะคดีการฟ้องหย่าจึงควรใช้มาตรฐานการพิสูจน์ที่สูงขึ้นกว่าคดีแพ่งทั่วไปโดยให้ใช้พยานหลักฐานที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ (Prove by Clear and Convincing Evidence)

^๒มาตรา ๘๔/๑ บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้ภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง”

วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งที่จะทำการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยในข้อกฎหมายและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมกันของหญิงและชายที่เกี่ยวข้องกับเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) กับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.๒๕๕๘ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาในภายหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการในเหตุฟ้องหย่าตามกฎหมายครอบครัวไทยและแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชนและระดับมาตรฐานการพิสูจน์ตามกฎหมายต่างประเทศ

๒. ศึกษาถึงกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องหย่าของกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายครอบครัวไทย มาตรฐานการพิสูจน์ตามกฎหมายไทย

๓. วิเคราะห์และเปรียบเทียบเหตุฟ้องหย่าตามกฎหมายในต่างประเทศและกฎหมายครอบครัวไทยและมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีฟ้องหย่า

๔. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องหย่าตามกฎหมายครอบครัวไทยและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

สมมติฐานของการวิจัย

กฎหมายครอบครัวของไทย ได้พัฒนาการทางด้านความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงมาในทิศทางที่ดีโดยลำดับ จนปัจจุบันอยู่ในฐานะที่น่าพอใจในระดับหนึ่งแล้ว แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีบทบัญญัติบางประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาว่าควรต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมดีขึ้นได้อย่างไรโดยเฉพาะใน ๓ ประเด็นต่อไปนี้

(๑) เหตุแห่งการฟ้องหย่าในมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ระหว่างสามีหรือภริยายังไม่สอดคล้องกับหลักความเท่าเทียมกันระหว่างเพศอย่างแท้จริง เพราะบทบัญญัติที่ว่าสามีเป็นชู้ หรือภริยามีชู้

(๒) การเรียกค่าทดแทนตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสองในส่วนของภริยามีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นซึ่งเป็นบทบัญญัติในวรรคสองนี้ยังมีผลเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อภริยาอยู่

(๓) มาตรฐานการพิสูจน์ ถึงเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) และการเรียกค่าทดแทนตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ว่าอยู่ระดับใด ศาลใช้มาตรฐานเดียวกันกับคดีแพ่งทั่วไป คือการเปรียบเทียบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทั้งสองฝ่าย ศาลก็จะสามารถวินิจฉัยไปในทางฝ่ายที่พยานหลักฐานมีความเข้มแข็งกว่าตามหลัก Preponderance Proof ซึ่งมีโอกาสผิดพลาดได้ง่ายและเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ามีชู้ ดังนั้นจึงควรที่จะบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนโดยให้ใช้มาตรฐานการพิสูจน์ที่สูงกว่าการพิสูจน์ในคดีแพ่งทั่วไปโดยต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ (Clear and Convincing Evidence)

ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเหตุฟ้องหย่าและวิวัฒนาการทางกฎหมาย ในเหตุฟ้องหย่าตามกฎหมายครอบครัวไทยและกฎหมายต่างประเทศ และวิเคราะห์เปรียบเทียบ

เหตุฟ้องหย่าตามกฎหมายต่างประเทศและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๘ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงเหตุฟ้องหย่าตามกฎหมายอิสลามที่ใช้บังคับในจังหวัดชายแดนภายใต้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๕๕๕

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) หลักกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย และในWebsite (WWW.)

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

๑. ได้ทราบถึงถึงแนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการทางกฎหมายในเหตุฟ้องหย่าตามกฎหมายครอบครัวไทยและกฎหมายต่างประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
๒. ได้แนวคิดและหลักการกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องหย่าของกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายครอบครัวไทย
๓. ได้ผลวิเคราะห์และเปรียบเทียบเหตุฟ้องหย่าตามกฎหมายในต่างประเทศและกฎหมายครอบครัวไทย
๔. ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับการวิเคราะห์ฟ้องหย่าตามกฎหมายครอบครัวไทยและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญห

ผลการศึกษาวิเคราะห์

๑. ความไม่เสมอภาคของชายและหญิงตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๗๙ The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women [CEDAW]) ในด้านกฎหมายแพ่งและกฎหมายครอบครัวที่เป็นการประกันความเท่าเทียมกันในชีวิตส่วนบุคคลแต่เมื่อเปรียบเทียบกับกำหนดเหตุฟ้องหย่าแล้วผู้เขียนเห็นว่าแม้มีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวในการหย่าเพราะสามีมีชู้และการเรียกค่าทดแทนจากกรณีสามีมีชู้ เพื่อให้หญิงเท่าเทียมชายแล้วก็ยังยังคงเป็นปัญหาเพราะยังคงมีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในการให้คำจำกัดความของคำว่า เป็นชู้ หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจณอยู่ รวมถึงหลังจากศาลมีคำพิพากษาให้หย่าและกรณีความไม่เสมอภาคในการเรียกค่าทดแทนตามมาตรา ๑๕๒๓ แยกพิจารณาเป็น ๒ กรณี คือ

กรณีที่หนึ่ง กรณีตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคหนึ่งเป็นเรื่องที่ภริยาหรือสามีฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) และเรียกค่าทดแทนจากสามีหรือภริยาและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหรือผู้ซึ่งเป็น เหตุแห่งการนั้น หากคู่สมรสฝ่ายหนึ่งมิได้ฟ้องหย่ายอมไม่อาจเรียกค่าทดแทนจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง การเรียกค่าทดแทนในกรณีดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการฟ้องคดีและศาลมีคำพิพากษาให้หย่ากัน เพราะเหตุ ตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) เท่านั้น

กรณีที่สองเมื่อพิจารณามาตรา ๑๕๒๓ ทั้งวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้วผลในทางกฎหมายใน มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง เป็นกรณีสามีฟ้องเรียกค่าทดแทนโดยไม่ต้องฟ้องหย่ากรียา จากผู้ซึ่งล่วงเกิน กรียาไปในทำนองชู้สาว ซึ่งคำว่า “ล่วงเกินไปในทำนองชู้สาว” ไม่ต้องถึงกับการร่วมประเวณีกันที่จะ เรียกว่ากรียามีชู้ คำว่าล่วงเกินไปในทำนองชู้สาว หมายถึงจับต้องตัวกันทางเพศในทำนองชู้สาว เช่น นอนกอด และในการล่วงเกินนี้เป็นการล่วงเกินสามีเพราะถึงแม้กรียาจะยินยอมก็เป็นการล่วงเกินสิทธิ ของสามีอยู่แล้ว แต่กรณีกรียา ฟ้องเรียกค่าทดแทนโดยมิได้ฟ้องหย่านั้น กฎหมายบัญญัติให้ เรียกค่า ทดแทนจาก“หญิงอื่น” ที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาว จึงทำให้กรียาเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นที่แสดงโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีใน ทำนองชู้สาวไม่ได้ และทำให้กรียาเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่ลักลอบล่วงเกินในทำนองชู้สาวกับสามี ไม่ได้ เพราะมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง กำหนดให้กรียาเรียกค่าทดแทนได้เฉพาะกรณีหญิงอื่นแสดงโดย เปิดเผยมีความสัมพันธ์กับสามี ในทำนองชู้สาวเท่านั้น

๒. เมื่อเปรียบเทียบความหมายและขอบเขตของคำว่ามีชู้และคำว่าร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็น อาจिन กับต่างประเทศพบว่าไม่ว่า ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่นไม่มีการกำหนด ว่าร่วมประเวณีเป็นอาจिनให้อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ ผู้เขียนเห็นว่าคำว่าร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นนิสยหรือ สม่่าเสมอ มีความหมายซ้ำซ้อนกับคำว่าเป็นชู้หรือมีชู้ คือ หากสามีหรือกรียาร่วมประเวณีกับผู้อื่นที่มีได้ เป็นคู่สมรสของตนแม้เป็นการร่วมประเวณีเพียงครั้งเดียวย่อมเข้าความหมายคำว่ามีชู้หรือเป็นชู้แล้ว และ เป็นเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ได้อยู่แล้ว แต่อนุมาตราดังกล่าวกลับบัญญัติถึงการร่วม ประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन ซึ่งคำว่า “อาจिन” ย่อมแสดงความหมายว่าต้องเป็นการร่วมประเวณีเกินหนึ่ง ครั้งขึ้นไป แต่การบัญญัติเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ามาตรา ๑๕๑๖ (๑) ยังไม่ได้พัฒนาไปในทางที่ให้ความ ชัดเจน หากเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

จะเห็นว่า การที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประพฤตินอกใจคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง โดยการร่วมประเวณี กับชาย หรือหญิงอื่นนั้น กฎหมายของประเทศต่างๆ ทั่วโลกถือเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ทั้งหมด เพราะ เป็นการประพฤตินิสยที่ร้ายแรงที่สุด โดยถือว่ามี ความรุนแรงเท่าเทียมกันแม้ว่าจะเป็นกรณีร่วมประเวณี เพียงครั้งเดียว แต่กฎหมายไทยถือความรุนแรงแตกต่างกันมาก เพราะกฎหมายไทยแยกการซื้อบริการ ทางเพศออกจากคำว่ามีชู้ โดยมีการแยกคำว่าร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिनออกจากคำว่ามีชู้ หากสามี ไปร่วมประเวณีกับหญิงโสเภณี แต่ไม่ได้ถึงขนาดมีการร่วมประเวณีเป็นอาจिनแล้วไม่ถือว่าเป็นเหตุฟ้อง หย่าได้ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษประเทศฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น หาก สามีไปร่วมประเวณีกับหญิงอื่นแม้เพียงครั้งเดียวก็ถือเป็นเหตุหย่าได้แล้ว ส่วนในประเทศอังกฤษได้กำหนด เหตุหย่าไว้เพียงประการเดียว คือ การสมรสได้แตกสลายจนไม่อาจกลับคืนดีได้อีกแล้ว และประเทศ ฝรั่งเศสนั้น การหย่าสามารถกระทำได้ เพียง ๒ ประการ คือ การหย่าโดยความยินยอมและ เหตุหย่า อันเนื่องมาจากความแตกร้างของความสัมพันธ์กันสามีกรียาจนไม่อาจกลับคืนดี (Divorce for Irreversible Deterioration of Married Life)

๓. ด้านมาตรฐานการพิสูจน์จะเห็นว่าคดีฟ้องหายด้วยเหตุกรียามีชู้ มีแนวคำพิพากษา^๓ โดยนำมาตรฐานการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่ามาปรับใช้กับคดีฟ้อง ผู้เขียนเห็นว่าการที่ศาลฎีกานำมาตรฐานการพิสูจน์คดีแพ่งมาใช้กับคดีหาย เพราะมาตรฐานการพิสูจน์สำหรับคดีแพ่งที่มีระดับความน่าเชื่อถือไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีหาย โดยพิจารณาเปรียบเทียบถึงความรุนแรงของผลกระทบที่อาจส่งผลแก่สังคมไทย ศาลควรจะมีการนำมาตรฐานการพิสูจน์ในระดับที่น่าเชื่อถือหรือมีความชัดเจนใช้ในการรับฟังพยานหลักฐานของคดีหาย มิใช่เพียงแต่พิจารณาแค่เพียงความโน้มเอียงหรือความน่าจะเป็นของข้อเท็จจริงที่โจทก์กล่าวอ้าง แต่ควรจะต้องรับฟังพยานหลักฐานที่มีความชัดเจนและมีความน่าเชื่อถือเพียงพอในอันที่จะพิพากษาให้คู่สามีภริยาต้องหย่าขาดจากกันด้วยเหตุมีชู้ หรือประพฤติดนชั้วร้ายด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นควรว่าในการพิจารณาพิพากษาคดีหย่าศาลควรจะนำมาตรฐานการพิสูจน์ให้เห็นว่าพยานหลักฐานนั้นมีความน่าเชื่อถืออย่างชัดเจนมาปรับใช้ โดยควรที่จะมีการนำมาตรฐานการพิสูจน์ที่มีระดับมาตรฐานที่สูงกว่ามาตรฐานในคดีแพ่ง (Proof by Clear and Convincing Evidence) มาปรับใช้กับคดีหาย

แต่อย่างไรก็ตามมาตรฐานการพิสูจน์ที่เป็นมาตรฐานที่ใช้สำหรับพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาซึ่งคดีอาญาเป็นเรื่องที่มีโทษเกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกายและเสรีภาพของจำเลยโดยมีโทษที่รุนแรงทั้งสิ้น การที่ศาลจะฟังว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ ศาลจะต้องแน่ใจจริงๆ ซึ่งแม้ว่าคดีหายจะเป็นคดีที่มีผลกระทบรุนแรง แต่ก็ไม่ต้องถึงขนาดที่จะนำมาตรฐานการพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญามาใช้ เนื่องจากเหตุหย่าบางเหตุตามมาตรา ๑๕๑๖ นั้นอาจจะเป็นเรื่องส่วนตัว จึงเป็นการยากที่โจทก์จะนำพยานหลักฐานมาสืบให้ศาลเห็นให้ชัดเจนโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัย หากโจทก์ไม่สามารถสืบได้ถึงระดับมาตรฐานดังกล่าวนี้ ศาลย่อมต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยก็จะเสียหายต่อความยุติธรรม ดังนั้น หากศาลนำมาตรฐานการพิสูจน์ที่มีระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐานการพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญามาปรับใช้กับคดีหย่า โจทก์ก็จะมีภาระการพิสูจน์แค่เพียงนำพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถืออย่างชัดเจนมาแสดงต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไป

ส่วนมาตรฐานการพิสูจน์หลังจากศาลมีคำพิพากษาให้หย่าตามมาตรา ๑๕๒๓ ให้ภริยาหรือสามีอ้างเหตุฟ้องหย่าได้ต่อเมื่อเข้าเงื่อนไขว่ามีการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามี หรือเป็นชู้หรือมีชู้หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन จึงจะมีสิทธิฟ้องหย่า ประกอบกับมาตรา ๘๔ ส่งผลให้ภริยาหรือสามีจะต้องมีหน้าที่นำสืบ ข้อเท็จจริงให้ได้ ผู้เขียนเห็นว่า หากภริยาจะฟ้องเรียกค่าทดแทนจากสามีตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคหนึ่งนั้นย่อม แสดงอยู่ในตัวว่า ภริยามีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นว่าสามีของตนมีการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือเป็นชู้หรือมีชู้หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन ถึงจะเป็นเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) แต่ยังมีความซ้ำซ้อนว่าในเรื่องความหมายของคำว่าร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन กับคำว่าเป็นชู้หรือมีชู้ ผู้เขียนเห็นว่ามาตรา ๑๕๒๓ วรรคหนึ่งควรจะเปลี่ยนจากคำว่า “ผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการนั้น” เป็นคำว่า “ชู้”

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๕/๒๕๑๕

เพื่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้แล้วย่อมทำให้สามีหรือภริยาที่เป็นโจทก์ฟ้องหย่าจะสามารถเรียกค่าทดแทนจากภริยาหรือสามีอีกฝ่ายหนึ่งและจากคู่ได้

นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่าภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นกรณีที่มีการล่วงเกินทำนองชู้สาวได้ตาม มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง แต่ภริยาจะต้องมีหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ว่าการล่วงละเมิดทำนองชู้สาว ของหญิงอื่นที่มีต่อสามีของตนนั้นจะต้องมีลักษณะเปิดเผย แต่ในความเป็นจริงแล้วคงไม่มีหญิงใดที่จะมาแสดงตนโดยเปิดเผยว่าตนได้มีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับสามีของคนอื่น ส่วนใหญ่น่าจะเป็นการลักลอบล่วงเกินทำนองชู้สาว ทำให้ภริยาไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสองได้อย่างเต็มที่เพราะภริยาก็ไม่อาจเรียกค่าทดแทนตามมาตราดังกล่าวได้ ผู้เขียนเห็นว่าควรจะแก้ไขมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสองโดยเปลี่ยนแปลงคำว่า “ที่แสดงโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาว” เป็น “ภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินสามีไปในทำนองชู้สาวก็ได้” ซึ่งจะทำให้ภริยาไม่ต้องมีภาระในการนำสืบข้อเท็จจริงว่าการกระทำความผิดของหญิงอื่นที่จะเป็นการแสดงโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาว

ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๑๖ (๑) และมาตรา ๑๕๒๓ และมาตรฐานการพิสูจน์ที่ปรากฏในปัจจุบัน ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑) ความไม่ชัดเจนของมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ผู้เขียนเสนอว่าให้เปลี่ยนแปลง จาก “สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันภริยาหรือสามี เป็นชู้ หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาชญาอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้” เป็นมาตรา ๑๕๑๖ (๑) “สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันภริยาหรือสามี สามีหรือภริยาทำชู้ หรือมีความสัมพันธ์ทำนองชู้สาวกับผู้อื่นเป็นอาชญา อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้” และให้นิยามคำว่าชู้ ไว้ให้มีความหมายเดียวกันไม่ว่าจะเป็นการกระทำของหญิงหรือชาย เพื่อขจัดปัญหาในเรื่องความไม่เสมอภาคระหว่างชายและหญิงและการไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ

๒) ความไม่เสมอภาคของชายและหญิงหลังจากศาลมีคำพิพากษาให้หย่ากัน ผู้เขียนจึงเสนอว่ามาตรา ๑๕๒๓ วรรคหนึ่งควรที่จะเปลี่ยนจากคำว่า “ผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการนั้น” เป็นคำว่า “ชู้” เพื่อให้สอดคล้องกับ ๑๕๑๖ (๑) และตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง โดยเปลี่ยนแปลงคำว่า “ที่แสดงโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาว” เป็น “ภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสามีไปใน ทำนองชู้สาวก็ได้” เพื่อบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”

๓) มาตรฐานการพิสูจน์ สำหรับคดีหย่าซึ่งถือเป็นคดีแพ่งประเภทหนึ่ง มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งทั่วไปที่ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าฝ่ายใดน่าเชื่อถือกว่า (Proof on the Balance of Preponderance of Evidence) แล้วให้ฝ่ายนั้นชนะไม่อาจใช้แก้ปัญหาคอขวดได้ ผู้เขียนจึงเห็นควร

ที่จะมีการนำมาตรฐานการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถืออย่างชัดเจน (Proof by Clear and Convincing Evidence) มาปรับใช้กับคดีฟ้องหย่าโดยการนำมาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ แต่ไม่ถึงกับต้องใช้มาตรฐานการพิสูจน์สำหรับคดีอาญา (Proof Beyond a Reasonable Doubt) ซึ่งอาจบัญญัติเพิ่มเติมลงในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓

บรรณานุกรม

- กัชร กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ, *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๕๓).
- กะเนิง ภาไชย, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม ๑*. (๒๕๕๘).
- คล้ายจันทร์ จันทร์สำราญ, *เหตุหย่า: ศึกษากรณีการประพาศิตประเพณีของสามีหรือภรรยา* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓).
- จรัญ ภักดีธนากุล, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. (กรุงเทพฯ: จีระการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๕๕).
- จรงจิต บุญเชย, *มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕).
- จันทกร อ่อนมนัสสอน, *เหตุหย่าที่เกิดจากความผิดของคู่สมรส: ศึกษากรณีสามีภรรยาประพาศิตชั่วอย่างร้ายแรงในกฎหมายครอบครัวไทยและลาว* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).
- ชาติชาย อัครวิบูลย์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัวไทย* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๕๒).
- ทวิเกียรติ มีนะกนิษฐ, *สังคมกับกฎหมาย*, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๕๓).
- ธวัชชัย มิตรโกสม, *เหตุหย่า: ศึกษากรณีการจงใจทิ้งร้าง* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑).
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, *เหตุฟ้องหย่า: การศึกษาเปรียบเทียบในเชิงนิติศาสตร์* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๕๓).
- ประสพสุข บุญเดช, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว* (กรุงเทพฯ: เจริญกิจ, ๒๕๒๕).
- , “กฎหมายครอบครัวลาว” (๒๕๕๑) ๓: ๕๐ คุณพาท, (มกราคม - มิถุนายน).
- , *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว* (ม.ป.ท.: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, ๒๕๕๔).
- ปัทมา เผ่าสังข์ทอง, *การแก้ปัญหาความขัดแย้งในคดีครอบครัว: ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยกรณีหย่า* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.), พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๕๒)

ไพโรจน์ กัมพูสิริ, “๖๐ ปี กฎหมายครอบครัวไทย” (ม.ป.ป) วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มานิตย์ วงศ์เสรี, สัญญาหย่า:วิเคราะห์ลักษณะและขอบเขต (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑).

ศุภวดี บุญดวงศรี, “กฎหมายครอบครัวสาธารณรัฐประชาชนจีน” (๒๕๕๖) ๓๓: ๓ (กันยายน) วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,

แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, ๒๕๕๕)

อุดม รัฐอมฤต, นพนิติ สุริยะ และ บรรเจิด สิงคะเนติ, การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๔)